

KLJUČNI ASPEKTI REVIZORSKOG IZVEŠTAJA

Dragana Čavić*

Sažetak: Revizija predstavlja nezavisan pregled i izražavanje mišljenja o saglasnosti finansijskih izveštaja preduzeća sa opšteprihvaćenim računovodstvenim standardima. Mišljenje revizora se daje u obliku revizorskog izveštaja. Dve osnovne vrste izveštaja su standardni i modifikovani izveštaj. Standardni izveštaj sadrži pozitivno mišljenje revizora. Izveštaj u kome revizor izražava mišljenje sa rezervom, negativno ili uzdržavajuće mišljenje predstavlja modifikovani izveštaj. Revizorski izveštaj ima veliki značaj jer se na njega oslanjaju brojni subjekti u donošenju poslovnih odluka. U ovom radu su objašnjeni struktura revizorskog izveštaja, tipovi mišljenja revizora i najvažniji korisnici revizorskog izveštaja.

Ključne reči: revizija, revizorski izveštaj, mišljenje revizora.

Summary: An audit represents an independent review and stating of opinion about the compliance of company's financial reports with generally accepted accounting principles. Auditor's opinion is presented in a form of an auditor's report. Two basic types of the report are a standard and modified report. A standard report gives auditor's positive opinion. A modified report is when the auditor has reservations, disclaimer of opinion or negative opinion about it. Auditor's report is very important because many subjects rely on it when making business decisions. This paper explains the structure of an auditable report as well as the types of auditor's opinions and the most important users of the auditable report.

Key words: audit, auditor's report, auditor's opinion.

Uvod

Osnovni cilj revizije je formiranje mišljenja o finansijskim izveštajima preduzeća. Revizor formira mišljenje na osnovu procene istinitosti i objektivnosti finansijskih izveštaja i njihove saglasnosti sa računovodstvenim standardima. Mišljenje revizora se prezentira zainteresovanim korisnicima u obliku revizorskog izveštaja. U ovom radu su objašnjeni struktura revizorskog izveštaja, tipovi mišljenja i vrste izveštaja, kao i najvažniji korisnici revizorskog izveštaja. Struktura izveštaja propisana je Međunarodnim standardima revizije. Revizor izražava mišljenje na osnovu procene u kojoj meri se slaže, nesiguran je ili se ne slaže sa nekim aspektima finansijskog izveštaja. Mišljenje revizora može biti pozitivno, sa primedbom, uzdržano ili negativno mišljenje. U zavisnosti od toga, revizor može izdati standardni ili modifikovani izveštaj. Za mišljenje revizora zainteresovani su mnogi subjekti jer znaju da je proverena (tj. revidirana) informacija pouzdanija i korisnija od neproverene.

Pojam i struktura revizorskog izveštaja

Revizija se definiše kao „ispitivanje računovodstvenih iskaza radi davanja mišljenja o tome da li oni objektivno i istinito prikazuju stanje imovine, kapitala i obaveza, kao i rezultate poslovanja pravnog lica“ (Zakon o računovodstvu i reviziji, 2002.). Proces revizije se završava izveštajem revizora. Izveštaj revizora treba da sadrži jasno izraženo mišljenje o tome da li su finansijski izveštaji po svim bitnim pitanjima sastavljeni u skladu sa prihvaćenim računovodstvenim principima i međunarodnim standardima.

Revizorsko mišljenje predstavlja kombinaciju nekoliko različitih revizorskih procena i zaključaka. Radi se o procenama¹:

*Dragana Čavić, stručni saradnik, Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad

¹ Ljutić B. 2005

- Adekvatnosti revizorske evidencije;
- Materijalnosti problematičnih oblasti;
- Adekvatnosti računovodstvene politike i primenjenog načina objavljivanja;
- Integriteta i poštenja upravljačkih organa;
- Finansijske snage ili slabosti preduzeća.

Forma i sadržaj izveštaja o reviziji su definisani Međunarodnim standardima revizije (MSR 700 – Izveštaj revizora o finansijskim izveštajima). Prema tim standardima, revizorski izveštaj treba da sadrži sledeće elemente (Međunarodni standardi i saopštenja revizije, 2005.):

- Naziv izveštaja;
- Kome je izveštaj upućen (adresat);
- Početni ili uvodni pasus;
- Pusus o obimu;
- Pusus sa mišljenjem;
- Datum izveštaja;
- Adresu revizora;
- Potpis revizora.

Izveštaj revizora ima odgovarajući naziv. U nazivu se koristi reč nezavisan, jer se na taj način korisnicima izveštaja sugerise da je izveštaj nepristrasan. U skladu sa tim, odgovarajući nazivi su: „nezavisan izveštaj revizora“, „izveštaj nezavisnog revizora“, „nezavisno revizorsko mišljenje“.

Izveštaj se adresira na kompaniju, njene akcionare ili upravni odbor.

Početni ili uvodni pasus sadrži specifikaciju finansijskih izveštaja koji su bili predmet revizije, kao i datum odnosno period obuhvaćen tim izveštajima. U početnom pasusu se navodi da je rukovodstvo odgovorno za tačnost finansijskih izveštaja, dok je revizor odgovoran da izrazi stručno mišljenje o tim izveštajima na osnovu izvršene revizije.

Pusus o obimu posvećen je opisu aktivnosti revizora u procesu revizije. Ovde se ističe da je revizija planirana i izvršena u skladu sa opšteprihvaćenim standardima revizije. U pasusu o obimu revizor navodi da su prikupljeni dokazi dovoljni i da obezbeđuju razumnu osnovu za izražavanje mišljenja o ispitivanim finansijskim izveštajima.

Pusus sa mišljenjem je najznačajniji deo izveštaja, pa se često ceo izveštaj revizora označava kao mišljenje revizora. Reč je o mišljenju, a ne o apsolutnoj tačnosti ili garanciji. Time se želi istaći da su zaključci revizora zasnovani na profesionalnom prosuđivanju. U pasusu sa mišljenjem revizor izražava stav o tome da li finansijski izveštaji istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim pitanjima prikazuju finansijsko stanje, rezultate poslovanja i tokove gotovine za godinu, odnosno period obuhvaćen izveštajima i da li su u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima. Postoje četiri tipa mišljenja revizora²:

- Mišljenje bez rezerve, pozitivno ili potvrdno mišljenje;
- Mišljenje sa rezervom;
- Negativno mišljenje;
- Uzdržavanje od mišljenja.

Pozitivno mišljenje se izražava kada finansijski izveštaji daju istinit i objektivan prikaz transakcija i kada su u skladu sa računovodstvenim standardima i zakonskim odredbama.

Mišljenje sa rezervom revizor izražava kada se ne slaže sa iskazivanjem određenih pozicija u finansijskim izveštajima. Rezerva se u ovom tipu mišljenja izražava rečima „u zavisnosti od“ ili „izuzev za“.

Negativno mišljenje znači da finansijski izveštaji ne prikazuju objektivno i istinito finansijsko stanje, rezultate poslovanja i tok gotovine i nisu u skladu sa računovodstvenim standardima.

---

² Andrić M. 1999

Uzdržavajuće mišljenje ukazuje da postoje poslovni događaji ili potencijalne obaveze čiji je ishod neizvestan ili da postoje ograničenja u obimu revizije, zbog kojih se mišljenje ne može izraziti.

Datum izveštaja je dan završetka revizije. Ovaj datum je značajan za korisnike izveštaja jer predstavlja poslednji dan do kojeg je revizor odgovoran da izvrši uvid u značajne događaje koji su se desili nakon datuma sastavljanja finansijskih izveštaja.

Izveštaj revizora sadrži adresu odnosno mesto u kome revizor ima kancelariju.

Revizorski izveštaj se potpisuje imenom preduzeća za reviziju, ličnim imenom revizora ili sa oba imena, kako bi se na taj način locirala zakonska i profesionalna odgovornost revizorske firme ili pojedinca koji je reviziju obavio.

Vrste revizorskog izveštaja

U zavisnosti od izraženog mišljenja, izveštaji revizora se mogu podeliti na:

- Standardne izveštaje;
- Modifikovane izveštaje.

Standardni izveštaj. Standardni izveštaj sadrži pozitivno mišljenje, odnosno mišljenje bez rezerve. Standardni izveštaj se izdaje kada su ispunjeni sledeći uslovi³:

- Komplet finansijskih izveštaja sadrži sve komponente (bilans stanja, bilans uspeha i bilans novčanih tokova, izveštaj o promenama na kapitalu i rezervama, napomene i obelodanjivanje).
- Svi standardi revizije su dosledno primenjeni u toku celog procesa revizije.
- Pribavljen je dovoljan obim dokaza revizije i revizor je obavio reviziju na način koji mu omogućuje da zaključi da su dosledno primenjeni svi standardi revizije.
- Finansijski izveštaji su prikazani u skladu sa opšteprihvaćenim računovodstvenim principima.
- Ne postoje okolnosti koje zahtevaju unošenje dodatnog pasusa sa objašnjenjima u izveštaj, niti postoje okolnosti koje zahtevaju unošenje formulacija koje idu u modifikovani izveštaj revizora.

Standardni izveštaj je najčešći tip izveštaja o reviziji i javlja se u preko 95% svih izveštaja o reviziji.

Modifikovani izveštaj. Modifikovani izveštaj pored formulacija sadržanih u standardnom izveštaju sadrži i druga pitanja koja utiču ili ne utiču na mišljenje revizora.

Pitanja koja ne utiču na mišljenje revizora. U određenim okolnostima, izveštaj revizora može biti modifikovan dodavanjem pasusa u kome se skreće pažnja na neko pitanje koje utiče na finansijske izveštaje, ali ne i na mišljenje revizora. Te okolnosti su⁴:

- Revizor svoje mišljenje delimično zasniva na izveštaju drugog revizora.
- Revizor je prihvatio odluku klijenta da ne primenjuje važeće računovodstvene principe.
- Postoji osnovana sumnja u kontinuitet poslovanja klijenta.
- Postoji značajna neizvesnost, čiji ishod zavisi od budućih događaja koji nisu pod kontrolom preduzeća, a koji mogu imati uticaj na finansijske izveštaje.
- Revizor želi posebno da naglasi neka pitanja o klijentu ili o finansijskim izveštajima klijenata.

Glavni revizor može da postupi na jedan od dva načina u situacijama kada se delimično oslanja na rad drugog revizora. Prvo, da se ne poziva na rad drugog revizora, odnosno da to ne naglasi u izveštaju o reviziji. U tom slučaju on prihvata odgovornost i za deo posla koji je obavio drugi revizor i izdaje standardni izveštaj tj. pozitivno mišljenje o finansijskim izveštajima. Drugo, da u izveštaju o reviziji navede obim rada koji je u postupku revizije obavio drugi revizor i istakne podelu odgovornosti između njega i drugog revizora. U

³ Milojević D. 2006

⁴ Milojević D. 2006

ovom slučaju, pasus o obimu posla i o mišljenju revizora treba modifikovati i jasno naznačiti da je korišćen izveštaj drugog revizora.

Ukoliko finansijski izveštaji nisu u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima, revizor treba da izrazi negativno mišljenje. Međutim, revizor može da izrazi pozitivno mišljenje unošenjem dodatnog pasusa (pre pasusa o mišljenju revizora), u kome će opisati to odstupanje i objasniti razloge zašto bi strogo pridržavanje propisanih principa rezultiralo prezentovanjem nepouzdanih finansijskih izveštaja. Ovakve situacije se retko javljaju.

Finansijski izveštaji se sastavljaju u skladu sa načelom stalnosti poslovanja preduzeća koje pretpostavlja trajnu egzistenciju preduzeća. Ukoliko postoje neizvesnosti koje mogu dovesti u pitanje pretpostavku o stalnosti poslovanja preduzeća, revizor treba da unese dodatni pasus u standardni izveštaj u kome će to naglasiti ili treba da se uzdrži od izražavanja mišljenja ako oceni da postoji veći broj materijalno značajnih neizvesnosti.

Revizor treba da razmotri modifikovanje izveštaja ako postoji značajna neizvesnost (osim problema koji se tiče stalnosti pravnog lica) čiji ishod zavisi od budućih događaja, a može uticati na finansijske izveštaje. U ovom slučaju može se raditi o postojanju moguće obaveze koja može da preraste u stvarnu obavezu nastankom ili nenastankom jednog ili više budućih događaja koji nisu pod kontrolom preduzeća.

Revizor ima diskreciono pravo da naglasi neka pitanja koja se odnose na finansijske izveštaje, kao na primer da se neki važan događaj koji utiče na preduzeće desio nakon obračunskog perioda.

Pitanja koja utiču na mišljenje revizora. Revizor neće moći da izrazi mišljenje bez rezerve kada oceni da postoje okolnosti koje mogu dovesti do materijalno značajnog efekta na finansijske izveštaje. Te okolnosti su:⁵

- Postojanje ograničenja obima revizorovog rada.
- Postojanje neslaganja sa rukovodstvom.

Ograničenje obima rada revizora može da bude nametnuto od strane klijenta. Ponekad klijent ne želi da snosi troškove za postupke revizije koje revizor smatra neophodnim, kao što su provera potraživanja od kupaca ili provera zaliha. Obim ograničenja postupka revizije, mogućnost revizora da koristi alternativne metode pribavljanja dokaza revizije i uloga menadžmenta u tome, utiču na to da li će revizor izraziti mišljenje sa rezervom ili se uzdržati od izražavanja mišljenja. Ukoliko klijent nameće ograničenja koja značajno smanjuju obim postupka revizije, revizor će izraziti uzdržavajuće mišljenje o finansijskim izveštajima.

Ograničenje obima rada revizora može da bude nametnuto okolnostima. Kada se revizor angažuje da obavi reviziju po isteku obračunskog perioda, on neće biti u stanju da obavi neke bitne postupke revizije, kao što je prisustvo popisu zaliha. Ukoliko primenom alternativnih postupaka revizor obezbedi zadovoljavajuće dokaze, on će izraziti pozitivno mišljenje, a ako ne obezbedi valjane dokaze revizije izraziće mišljenje sa rezervom ili se uzdržati od izražavanja mišljenja u zavisnosti od vrste i veličine efekata izostavljenih postupaka na finansijske izveštaje.

Revizor može imati neslaganja sa rukovodstvom po pitanju prihvatljivosti računovodstvenih politika, metoda primene računovodstvenih politika ili adekvatnosti obelodanjivanja u finansijskim izveštajima. U takvim slučajevima revizor će izraziti mišljenje sa rezervom ili negativno mišljenje. Negativno mišljenje se izražava kada je efekat neslaganja od takvog materijalnog značaja da izražavanje rezerve ne predstavlja odgovarajući način obelodanjivanja činjenica, jer nas finansijski izveštaji navode na pogrešne zaključke ili su nepotpuni.

Ukoliko je u postupku revizije narušena nezavisnost revizora, on neće moći da sprovede proces revizije u skladu sa opšteprihvaćenim standardima i zbog toga treba da se uzdrži od izražavanja mišljenja o finansijskim izveštajima.

---

⁵ Tatić I. 2003

Kada revizor izražava drugačije mišljenje od mišljenja bez rezerve (tj. pozitivnog mišljenja), neophodno je da u izveštaju jasno navede razloge i kvantifikaciju mogućih efekata na finansijske izveštaje. Te informacije se navode pre pasusa u kome se izražava mišljenje.

Korisnici revizorskog izveštaja

Korisnici revizorskog izveštaja su svi subjekti koji imaju interes u preduzeću o čijim finansijskim izveštajima se daje mišljenje revizora, a to su: vlasnici, menadžeri, investitori, kreditori, zaposleni, kupci, dobavljači i drugi subjekti.

Revizori potvrđuju da su finansijski izveštaji realno i istinito prikazani, što omogućuje vlasnicima da donose valjane poslovne odluke u domenu upravljačkih funkcija. Vlasnici, naime, žele da se uvere da menadžment preduzeća na najbolji način ostvaruje njihove poslovne interese.

Menadžment preduzeća koristi informacije sadržane u finansijskim izveštajima koji su bili predmet revizije za merenje ostvarenih učinaka, formulisanje novih planova i strategija i ostvarenje ciljeva interne kontrole.

Za mišljenje revizora zainteresovani su i investitori, koji nastoje da svoj kapital ulože u najprofitabilnije projekte. Ukoliko izveštaj revizora potvrđuje da je reč o preduzeću gde kapital daje visoke prinose, interes investitora će biti povećan pozitivnim mišljenjem revizora.

Kreditore interesuje stanje u preduzeću sa stanovišta mogućnosti povraćaja datih kredita, kao i ekonomska stabilnost i slabe tačke preduzeća.

Zaposleni koriste podatke iz izveštaja revizora koji im omogućuju da procene stabilnost i profitabilnost poslovanja preduzeća i njegovu sposobnost da isplaćuje zarade, obaveze za penzije i druge naknade.

Kupci i dobavljači imaju potrebu za informacijama o kontinuitetu poslovanja preduzeća na osnovu kojih mogu planirati buduću poslovnu saradnju.

Odgovornost revizora za revizorski izveštaj. Izražavanjem svog mišljenja o tome da li finansijski izveštaji pravilno prezentuju finansijsku poziciju, rezultate poslovanja i novčane tokove klijenta, revizor preuzima na sebe određeni rizik. Taj rizik je u izveštaju izražen rečima „po našem mišljenju“ i ukazuje da revizor preuzima na sebe potpunu odgovornost za izraženo mišljenje. Pogrešno iskazano mišljenje revizora može imati ozbiljne posledice ne samo za onoga ko je takvo mišljenje izrazio tj. revizora, već i za one koji se oslanjaju na informacije sadržane u finansijskim izveštajima radi donošenja poslovnih odluka. Te posledice nisu samo moralne već i materijalne prirode. Ukoliko revizor ne otkrije materijalno značajne greške i nezakonite radnje koje utiču na finansijske izveštaje, on može biti tužen od strane korisnika revizorskog izveštaja, koji je oslanjajući se na taj izveštaj pretrpeo značajnu ekonomsku štetu.

Zaključak

Finalni proizvod procesa revizije je izveštaj revizora. U izveštaju revizor izražava svoje mišljenje o tome da li finansijski izveštaji po svim materijalno značajnim pitanjima istinito i objektivno prikazuju stanje imovine, kapitala, obaveza i rezultate poslovanja preduzeća i da li su finansijski izveštaji u skladu sa prihvaćenim računovodstvenim standardima. Mišljenje revizora može da potvrđuje ispravnost finansijskih izveštaja ili da konstatuje neslaganja koja mogu biti manje ili više značajna. U skladu sa tim, revizor može izraziti pozitivno mišljenje, mišljenje sa rezervom, negativno ili uzdržavajuće mišljenje. Standardni izveštaj sadrži pozitivno mišljenje revizora, dok modifikovani izveštaj predstavlja mišljenje sa rezervom, negativno ili uzdržavajuće mišljenje. Forma i sadržaj izveštaja su u određenoj meri standardizovani, što olakšava razumevanje izveštaja od strane raznih korisnika. Korisnici koriste informacije iz finansijskih izveštaja, koji su bili predmet revizije, za donošenje poslovnih odluka i zbog toga žele potvrdu da je sve prikazano u izveštajima istinito i realno. Finansijski izveštaj koji kao prilog sadrži nezavisno mišljenje revizora dobija na svojoj vrednosti i

težini. Treba imati u vidu da revizija ne pruža apsolutno uveravanje, već uverenje u razumnoj meri da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze.

Literatura

- [1] Andrić M., (1999) *Revizija računovodstvenih iskaza*, Subotica, Ekonomski fakultet
- [2] Ljutić B., (2005) *Revizija: logika, principi i praksa*, Beograd, MBA Press
- [3] Međunarodni standardi i saopštenja revizije, uveravanja i etike, (2005), Beograd, Savez računovođa i revizora Srbije
- [4] Milojević D., (2006) *Revizija finansijskih izveštaja*, Beograd, Fakultet za trgovinu i bankarstvo
- [5] Tatić I. (2003) "Izražavanje mišljenja revizora", IV seminar *Finansijsko izveštavanje u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji od 1.1.2002*, Zlatibor, Savez računovođa i revizora Srbije
- [6] Zakon o računovodstvu i reviziji, Službeni list SRJ, br. 71/2002
- [7] www.bif.co.yu
- [8] www.ekopol.co.yu
- [9] www.ief.co.yu